

جلد اول

معلمان بزرگ ایران

تألیف: اسفندیار معتمدی

www.ketab.ir

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست نویسی
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
رده بندی کنگره
رده بندی دیویی
شماره کتابشناسی ملی

معتمدی، اسفندیار، ۱۳۱۷ -
معلمان بزرگ ایران/تألیف اسفندیار معتمدی.
تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان
(انتشارات مدرسه)، ۱۳۹۵.
ج.: مصور.
۹۷۸-۹۶۴-۰۸-۱۲۲۴-۲
فیفا
معلمان -- ایران
Teachers -- Iran
معلمان -- ایران -- سرگذشتنامه
Teachers -- Iran -- Biography
معلمان -- ایران -- خاطرات
Teachers -- Iran -- Diaries
۴/۹۴۶ LB۲۸۳۲/۱۳۹۵
۳۷۱/۱۰۰۰۹۵۵
۴۴۹۱۰۵۹

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
وزارت آموزش و پرورش

جلد اول

معلمان بزرگ ایران

• تألیف: اسفندیار معتمدی

• مدیر هنری و طراح گرافیک: ساهرخ خره غازی

• مدیر امور آماده سازی فنی: محمدحسین محبت ناه

• نمونه خوان ادبی: فاطمه سلیمانی

• حروفنگاری: اعظم باقری

• چاپ اول: ۱۳۹۵

• شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

• لیتوگرافی: رایانه نگار

• چاپ و صحافی از: چاپ خجسته

• قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۸-۱۲۲۴-۲

ISBN 978-964-08-1224-2

نشانی: تهران، خیابان سپهبد قمری، پل کریمخان زند، کوچه شهید محمود حقیقت طلب، شماره ۸

دورنویس (فاکس): ۸۸۹۰۳۸۰۹

تلفن: ۸۸۸۰۰۳۲۴-۹

MadresehPublication

Madreseh_Publication

www.enma.ir

۵	♦ تقدیم به
۶	♦ پیش‌گفتار
۹	♦ ای معلم چرخم تو؟
۱۰	♦ تأسیس مدارس مبتنی بر مائت در ایران
۱۴	♦ از دارالمعلمین مرکز دانش‌های فرهنگیان
	- اعزام محصل / ۱۵
	- دارالمعلمین / ۱۵
	- دانشسرای مقدماتی / ۱۶
	- دانشسرای عالی / ۱۷
	- دانشسرای راهنمایی / ۱۸
	- دانشگاه تربیت معلم / ۱۹
	- آموزش ضمن خدمت / ۲۰
	- تربیت معلم پس از انقلاب اسلامی / ۲۰
	- دانشگاه فرهنگیان / ۲۱
۲۳	♦ میرزا حسن رشديه
۲۷	♦ جبار باغچه بان
۳۱	♦ علی اکبر دهخدا
۳۳	♦ دکتر علی اکبر سیاسی
۳۵	♦ علی اصغر حکمت
۳۹	♦ استاد جلال الدین همایی
۴۳	♦ دکتر محمود حسابی
۴۷	♦ استاد سید محمد محیط طباطبایی
۵۰	♦ محمد پروین گنابادی
۵۵	♦ احمد آرام

- ۶۰ دکتړ محمدباقر هوشيار
 ۶۴ احمد بيرشک
 ۶۸ دکتړ محمدعلي مجتهدی
 ۷۰ دکتړ کمال الدين جناب
 ۷۴ دکتړ غلامحسين مصاحب
 ۷۶ دکتړ محمدحسن گنجی
 ۷۸ استاد ابوالقاسم قربانی
 ۸۳ دکتړ محمود بهزاد
 ۹۰ استاد اصغر نوروزيان
 ۹۶ محمدبهمن بیگی
 ۱۰۰ فبال يعمايی
 ۱۰۵ دکتړ ابوالقاسم قلمسیاه
 ۱۰۹ سيدرة 'ر' به ..
 ۱۱۲ دکتړ محمد وانساری
 ۱۱۷ استاد حبيب الله حصري
 ۱۲۲ دکتړ محمدابن یاحی
 ۱۲۷ عبدالحسين مصحف
 ۱۳۲ محمدمهدي سلطان بیگی
 ۱۳۵ پرویز شهریاری
 ۱۳۹ دکتړ علی محمد کاردان
 ۱۴۳ شهید سیدکاظم موسوی
 ۱۴۷ دکتړ حسن انوری
 ۱۵۰ محمدهاشم رستمی
 ۱۵۳ هوشنگ شریفزاده
 ۱۵۶ محمدجواد باهنر
 ۱۵۹ سیدمرتضی خلخالی
 ۱۶۳ دکتړ احمد صافی
 ۱۶۸ توران میرهادی
 ۱۷۴ میرزا جلیلی
 ۱۷۷ مهندس طاهره رسنگار
 ۱۸۶ فتحاله براتی
 ۱۹۰ محمدعلي فتاحپورسده
 ۱۹۴ مدرسه عشق
 ۱۹۸ منابع و مآخذ

پیش‌گفتار

آتش بر جان افروختن وز بر جانان سوختن
باز من آموختن کار من است این کارها

میرزا حسن رشید (روزنامه‌نگار)

پرورشکاران و بیدارگران جامعه ما چه کسانی بودند؟ کجا درس آموزگاری و بیدارگری آموختند؟ چگونه کودکان و نوجوانان «داریا» سواد خواندن و نوشتن یاد گرفتند؟ و چه شد که فرزندان آنها چنین به سوی سواد علمی شناورانه شتافتند؟

برای پاسخ به این پرسش‌ها بود که این کتب تألیف شد تا خوانندگان بدانند در طول حدود یک قرن گذشته چه کسانی از جان مایه گذاشتند، ساختند و ساختند.

روزی که حاج میرزا احسن رشیدیه مدرسه به راه انداخته (۱۲۶۲ خ) دو یا سه درصد مردم هم سواد خواندن و نوشتن نداشتند، یک مامای تحصیل کرده داشتیم، از پزشک و مهندس و قاضی تحصیل کرده هم خبری نبود.

روزی که میرزا احمدخان بدر «نصیرالدوله» اداره وزارت معارف را برعهده گرفت (۱۲۹۷ خ)، ایران در جنگ جهانی، قحطی، خشکسالی، ناامنی و با فقر بود. او با دست خالی دارالمعلمین و دارالمعلمات و مدرسه‌های دولتی را پایه گذاشت و آموزش و پرورش نوپا را که از رونق افتاده بود، جانی تازه بخشید.

سال‌ها بعد، تعداد مدارس افزایش یافت تا آن‌که در ۱۳۰۷ برای تأمین دبیر

دبیرستان‌ها، دارالمعلمین عالی (دانشسرای عالی) گشایش یافت. پنج سال بعد قانون تأسیس دانشسراهای مقدماتی به تصویب مجلس رسید و در مدت ۵ سال ۲۵ دانشسرا تشکیل شد. در دانشسرای عالی و دانشسراهای مقدماتی مجرب‌ترین مدرسان چون عباس اقبال آشتیانی، غلامحسین رهنما، فاضل تونی، عبدالعظیم خان قریب، حبیب‌الله ذوالفقون، دکتر علی‌اکبر سیاسی، دکتر عیسی صدیق، دکتر رضا زاده شفق، بدیع‌الزمان فروزانفر به تدریس پرداختند و معلمان بزرگی چون کمال جناب، دکتر علی محمد کاردان، پرویز شهریاری، دکتر محمدامین ریاحی و استاد احمد صافی و ... را تربیت کردند.

این دست‌پدرگان مراکز تربیت معلم بودند که شوق آموختن را در کودکان و نوجوانان کشور دمیدند و سطح سواد خواندن و نوشتن را از ۲ تا ۳ درصد به حدود ۹۰ درصد رساندند و پایه و مایه‌ای شدند تا آنان به سوی دانشگاه‌ها روانه شوند و دانش و مهارت‌های پزشکی و مهندسی و ... را باموزند و بهداشت و عمران و اقتصاد و بطور کلی ساختن ایران نو را بر عهده گیرند.

امروز پرورش‌یافتگان این سیمان‌گاه و راستین، پژوهندگانی شده‌اند که به کسب دانش پیشینیان قانع نشده و خود را به مرزهای دانش رسانده و در تلاشند تا به آن سوی مرزهای ناشناخته‌ها قدم گذارند و به کشف ابعاد تازه دست یابند. اکنون شاهد پیش‌تازان این خلاقان و نوآوران هستیم و آثار آن‌ها را از دانش و فناوری ذرات بی‌نهایت کوچک «نانوذرات» تا کهکشان‌های بسیار بزرگ و دور می‌بینیم و این آغاز کار است.

این کتاب مجموعه مقاله‌هایی است که به پاس حق‌شناسی از معلمان بزرگ، اثرگذار و ماندگار ایران معاصر نوشته شد؛ معلمانی که هر یک نمونه و انبوی از فضیلت، صداقت، پژوهشگری، خیرخواهی، دانش‌پروری و ایران‌دوستی بوده‌اند و می‌توانند سبکی ارزنده برای جوانان کشور به ویژه نومعلمان باشند. البته معرفی بعضی از این معلمان در کتاب یا کتاب‌هایی مستقل نیاز دارد. هم‌چنان‌که نگارنده کتاب مستقلاً با عنوان نوروزیان‌نامه برای شادروان اصغر نوروزیان نوشته که آن را اتحادیه علمی آموزشی معلمان فیزیک ایران چاپ و منتشر کرده است. امید است جامعه قدرشناس همه معلمان و عموم آموزگاران، دبیران و استادان باشد.

اما معلمان بزرگ کدامند؟ ویژگی‌های آنان چیست؟ چگونه شناخته و برگزیده شده‌اند؟ همه معلمان بزرگ و بزرگوارند. هم‌اکنون در سطح کشور و در دوره‌های ابتدایی، متوسطه و

عالی حدود ۱/۵ میلیون معلم در درجات مختلف تحصیلی داریم. در طول یکی دو قرن اخیر چند میلیون معلم تاکنون داشته‌ایم. در میان این معلمین کسانی بوده و هستند که اثرشان از محدوده یک کلاس، یک دبیرستان، یک شهر و حتی از مرزهای کشور و عمر محدودشان گذشته و ماندگار و جاودان شده‌اند. بعضی از این بزرگان فقط کار خود را به تدریس محدود نکرده بلکه مؤسس، مؤلف، مترجم، نظریه‌پرداز و خلاق و نوآور بوده و کارهایی کرده‌اند که ممتاز از دیگران شده‌اند.

در طول سال‌ها با خواندن مداوم آثارشان و آنچه برایشان نوشته‌اند و یا در همایش‌ها و کنفرانس‌ها گفته‌اند، کوشیده‌ایم آن‌ها را بیابیم و بشناسیم و با نوشتن در کتاب‌ها، مجلات (رشد معلم، تکنولوژی، فیزیک و...) روزنامه‌ها، سایت‌ها و گفتن در رادیو، تلویزیون و کلاس‌ها و سالن‌های سخنرانی معرفی کنیم. خوشبختانه تعداد این معلمان بزرگ و اثرگذار به ۱۰، ۱۰۰، ۱۰۰۰ نفر محدود نمی‌شود و بسیار بیشتر از این عدد و رقم‌هاست و این وظیفه همان است که نیکی و نیکان را به جامعه معرفی کنند و فضایل اخلاقی را رواج دهند.

امید است همان لدی که خواندن و نوشتن زندگینامه معلمان ایران و مصاحبت بسیاری از آنان نصیب شده است، نصاب خوانندگان نیز بشود و تلاش‌ها و کوشش‌های معلمان راستین را بشناسند و آن‌ها را شناسانند و بستانند تا بیش از پیش خود را وقف جامعه و پیشرفت آن بنمایند.